

Prosjekt 1004010 Nytt regjeringskvartal

Midlertidig minnested i regjeringskvartalet

Anbefalt utforming

20. desember 2017

Forord

Dette notatet er en delleveranse under oppdragsbrev gitt Statsbygg fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) for midlertidig minnested i regjeringskvartalet, datert 10. juli 2017. Første delleveranse var et notat vedrørende anbefalt lokalisering og prosess for utforming levert KMD 2. oktober 2017. KMDs svar på notatet ble gitt i brev datert 17. oktober 2017.

Dette notatet er utarbeidet som et beslutningsgrunnlag for KMD om utforming av et midlertidig minnested i regjeringskvartalet. Beslutningen som tas vil gi føringer for det videre arbeidet med oppdraget om å etablere det midlertidige minnestedet.

Notatet tar utgangspunkt i at anbefalingen er et ledd i en pågående prosess med å etablere et midlertidig minnested, og at beslutningstakeren har kunnskap om den prosessen som har vært. Notatet har derfor ingen omfattende beskrivelser av historikk og aktørbeskrivelse.

Notatet består av tre hoveddeler: kap.2 Arbeidsmetode og prosess, kap.3 Beskrivelse av anbefalt konsept og kap.4 Anbefaling og videre arbeid.

Statsbygg har i et annet oppdragsbrev fått i oppdrag å planlegge et permanent minnested etter 22. juli på Utøyakaia i Hole kommune. De to oppdragene har ulikt innhold og fremdrift, men koordineres internt i Statsbygg.

Oslo 20. desember 2017

Med hilsen

Synnøve Lyssand Sandberg
byggherredirektør

Knut Jørgensen
prosjektleder

Dette dokumentet er elektronisk godkjent.

Forord	3
Sammendrag	5
1 Rammer for arbeidet.....	6
2 Arbeidsmetode og prosess	7
2.1 Roller og ansvar	7
2.2 Arbeidsmøtene.	7
2.3 Prinsipielle veivalg for konseptet	9
2.4 Oppsummerte rammer for formgivningen.....	10
3 Beskrivelse av anbefalt konsept	11
3.1 Konsept	11
3.2 Utforming	12
3.3 Illustrasjoner	13
4 Statsbyggs anbefaling og videre arbeid.....	16
4.1 Anbefaling.....	16
4.2 Videre arbeid	16

Sammendrag

Dette notatet er utarbeidet som et beslutningsgrunnlag for KMD om utforming av et midlertidig minnested i regjeringskvartalet. Beslutningen som tas vil gi føringer for det videre arbeidet med oppdraget om å etablere det midlertidige minnestedet. Beslutningsgrunnlaget er en delleveranse under oppdragsbrev gitt Statsbygg fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) for midlertidig minnested i regjeringskvartalet, datert 10. juli 2017.

Statsbygg har engasjerte 3RW arkitekter til å utforme det midlertidige minnestedet i regjeringskvartalet. Det ble tidlig etablert en referansegruppe som blant annet gjennom tre arbeidsmøter har gitt innspill til utformingen. Den nasjonale støttegruppen etter 22. juli hendelsene og AUF var sentrale aktører i referansegruppen. Relativt raskt i prosessen ble det konkludert med at lokalisering rundt de fire Lindetrærne nærmest Akersgata var best egnet. I prosessen med utforming ble det gjennomført en gradvis tilnærming der enkelte prinsipper ble diskutert før konkrete utformingsforslag ble presentert.

Det anbefalte konseptet tar utgangspunkt i å danne et tydelig og definert byrom omkring de fire lindetrærne som står nærmest Akersgata. Disse fire trærne vil i alle faser av utbyggingen av det nye regjeringskvartalet, kunne stå på utsiden av byggeplassgjerdene. En viktig del av konseptet er å definere byrommet tydelig slik at det kan fungere i ulike faser av byggeperioden, både med og uten allmenn gjennomgang.

Et annet sentralt element i konseptet er lys. Det har vært viktig å etablere minnestedet som et lyspunkt i området. Samlet sett er intensjonen å gi det midlertidige minnestedet et lyst, rent og verdig uttrykk som skaper en arena hvor alle de historiske elementene omkring plassen eksponeres tydelig.

I konseptet vil en vegg med navn og alder på de drepte være det mest sentrale elementet. Denne vegg vil også bli lyssatt. Bruken av glass i ulike materialiteter vil være gjennomgående som en viktig historiefortellende funksjon.

Statsbyggs anbefaling for videre arbeid er:

- Området ytterst i Lindealléen velges som lokasjon for det midlertidige minnestedet.
- Konseptet som beskrevet i kapittel 3 legges til grunn for det midlertidige minnestedet, men det bør detaljeres og justeres noe.
- Det etableres tett dialog med KMD i prosjektutviklingen i januar og februar frem til byggemelding.
- Som en del av det midlertidige minnested settes en del av byggegjerdet til kommende byggeplass opp.

1 Rammer for arbeidet

Arbeidet i denne rapporten er basert på oppdragsbrev fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) datert 10.07.17.

Første fase i oppdraget var å vurdere og anbefale lokalisering, og anbefale prosess for utforming av det midlertidige minnestedet. Statsbygg leverte et notat til KMD datert 02.10.17 som anbefalte lokalisering og prosess for utforming. KMD ga i hovedsak tilslutning til anbefalingen gjennom brev datert 17.10.17. Brevet har dannet rammene for arbeidet som har ledet frem til den anbefalte utformingen beskrevet i dette notatet.

Det midlertidige minnestedet ble anbefalt lokalisert til Johan Nygaardsvolds plass med to alternativer, enten området ved Lindealléen eller i det sørvestre hjørnet mot G-blokka og Akersgata. Valg mellom disse to stedene skulle tas under prosessen med utformingen av minnestedet.

I notatet av 17.10.17 skisserte Statsbygg tre alternative prosesser for å velge leverandør som skulle utforme det midlertidige minnestedet. I brev fra KMD ble det gitt tilslutning til en anskaffelsesform der leverandør med identitet og kompetanse som sikrer at minnestedet oppnår de kunstneriske og estetiske kvaliteter, samt særegne egenskaper velges. 03.11.17 inngikk Statsbygg avtale med 3RW arkitekter til å utforme det midlertidige minnestedet. 3RW arkitekter har også utformet minnestedet på Utøya.

KMD sa videre i brevet at AUF og Støttegruppen måtte involveres, og at kunstfaglig ekspertise fra KORO og minnestedsfaglig kompetanse skulle være representert.

I brev fra KMD ble følgende føringer for utforming gitt:

- Minnestedet skal ferdigstilles innen 22. juli 2018
- Minnestedet skal assosieres med verdighet og respekt for ofre og pårørende
- Minnestedet skal ha tydelige kunstneriske kvaliteter
- Minnestedet skal formidle historien om og sammenhengen mellom hendelsene på Utøya og i regjeringskvartalet
- Minnestedet skal være tilgjengelig for alle hele døgnet
- Det skal tilrettelegges for opphold rundt minnestedet og det skal ikke være til hinder for allmenn ferdsel
- Så langt det er praktisk mulig skal det midlertidige minnestedet ligge fast inntil et permanent minnested er på plass i nytt regjeringskvartal.

Videre bør navn og alder på de 77 drepte fremkomme på minnestedet. Bruk av navn må godkjennes av de pårørende.

Kostnadsnivået for utforming skal være i størrelsesorden 2 mill., mens kostnadene til planlegging og tilrettelegging skal komme i tillegg. Midlertidig minnested i regjeringskvartalet skal forvaltes og driftes av Statsbygg.

2 Arbeidsmetode og prosess

Det ble tidlig i arbeidet etablert en referansegruppe. Referansegruppen består av:

Lisbeth Røyneland, Støttegruppen
Tor Inge Kristoffersen, Støttegruppen
Renate Tårnes, AUF
Ingvild Lockert, AUF
Nora Ceciliedatter Nerdrum, KORO
Tor Einar Fagerland, NTNU
Torhild Helene Michalsen, FIN / dep.

Det ble valgt en arbeidsmetode der referansegruppen deltok på tre arbeidsmøter, hhv WS1, WS2 og WS3. WS3 inkluderte en befaring på stedet. På disse tre arbeidsmøtene presenterte 3RW skisser og løsningsforslag som ble drøftet. Statsbygg hadde prosessansvar og skrev oppsummeringer som ble sendt ut til referansegruppen for kommentering etter hvert møte.

I tillegg til møtene i referansegruppen er det avholdt et møte med DSS og et møte med byggesaksavdelingen i Oslo kommune.

2.1 Roller og ansvar

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) er ansvarlig departement og beslutningstaker. Statsbygg er ansvarlig for å anbefale utforming. Anbefalingen sendes til KMD som så tar beslutning om utforming. Statsbygg er oppdragsgiver for 3RW arkitekter. 3RW har ansvar for utforming av forslag til midlertidig minnested.

Referansegruppen har fungert som en «høringsinstans» for Statsbygg. AUF og Støttegruppen har vært nøkkelinstanser og deres syn har vært tillagt vekt. KORO (Nora Nerdrum) og NTNU (Tor Einar Fagerland) har bidratt med kompetanse innen hhv kunst og minnesteder. Ansatt fra departementet har fungert som representant for de ansatte i regjeringskvartalet.

Innspill, spørsmål og kommentarer har kommet direkte i arbeidsmøtene eller direkte til Statsbygg i etterkant av møtene.

Oslo kommune er byggesaksmyndighet mens Statsbygg skal drifte og vedlikeholde anlegget.

2.2 Arbeidsmøtene.

Det ble avholdt tre arbeidsmøter 16.11.17 (WS1), 28.11.17 (WS2) og 07.12.17 (WS3).

På WS1 ble roller og ansvar gått gjennom slik at rolleforståelsen var omforent. Det ble videre på WS1 lagt frem og drøftet fordeler og ulemper ved de to alternative lokaliseringene på Johan Nygaardsvolds plass. Det ble raskt uttrykt størst tilslutning til området ytterst i Lindealleen og Statsbygg konkluderte derfor med at denne lokaliseringen velges for det videre arbeidet. Plasseringen er imidlertid ikke i tråd med løsningsforslaget som skal legges til grunn for det nye regjeringskvartalet, og det er derfor viktig at dette ikke blir lokaliseringen for det permanente minnestedet. I Statsbyggs notat om anbefalt

8 AV 20

lokalisering ble fordeler og ulemper med denne lokaliseringen drøftet. Spørsmål om lokalisering er ikke videre drøftet i dette notatet.

I WS2 ble hovedgrepet med å danne et landskap/byrom med et gulv/teppe som romavgrensing drøftet og landet. I tillegg ble konseptet med at navn og alder til de drepte skulle danne en minnevegg gitt som videre føring i utformingsarbeidet.

I WS3 ble forslaget som nå anbefales lagt frem og drøftet. Det var også befaring i Lindealleen.

Det var videre viktig å ha et løsningsforslag godt før jul slik at det også kunne gjøres enkle kostnadsoverslag. Selve formgivningsprosessen ble dermed gjennomført gjennom et intensivt medvirkningsløp i perioden primo november til medio desember 2017.

Det ble lagt opp til en tilnærming til oppgaven der en rekke prinsipielle spørsmål ble trukket opp i starten, fremfor å presentere konkrete løsninger. Det ble lagt til grunn en meget bred tilnærming der et stort repertoar av typologier og uttrykk ble drøftet med referansegruppen i workshops, og det ble dermed gradvis utviklet et konkret forslag til utforming. På den måten fikk man opp en rekke viktige diskusjoner om prinsipper, bruk og uttrykk som ble drøftet i referansegruppen. Basert på oppsummeringen ga Statsbygg 3RW føringer for den videre utformingen.

Etter arbeidsmøtene var det i hovedsak enighet om den gradvise tilnærmingen og de hovedprinsippene som ble lagt til grunn.

Gjennom den korte og intense tidsperiode referansegruppen hadde til rådighet ble det oppnådd en felles forståelse av følgende sentrale punkter:

- Navn og alder på de 77 som ble drept i terrorangrepene i regjeringskvartalet og på Utøya skal fremkomme, og de skal utgjøre en sentral del av minnestedet.
- Det midlertidige minnestedet plasseres i Lindealleen, nærmere bestemt i rommet mellom (og evt. rundt) de fire trærne nærmest Akersgata .
- Med sin sentrale plassering i regjeringskvartalet med sin nærhet til høyblokka og 22. juli-terroren har det valgte stedet sterke historiske- og minnefaglige kvaliteter.
- Det er enighet om at disse kvalitetene bør synliggjøres. Dette kan gjøres gjennom tillegg/tilpasninger som gjør at rommet fremstår som tydeligere definert og avgrenset. Det er samtidig enighet om at dette må gjøres på måter som ikke forringer Lindealleen som gangpassasje.
- Trærne i Lindealleen sto, i likhet med Høyblokka, imot bomben 22. juli 2011 og er en viktig del av historien. Det midlertidige minnestedet må ikke risikere å forkorte trærnes levetid. Statsbygg bør utarbeide en plan for bevaring og skjøtsel av trærne.

I konkretisering av løsningsforslaget i WS3 ble det noe faglig diskusjon om hvordan prinsippene skulle manifestere seg. Diskusjonen gikk i hovedsak på materialbruk og omfang av gulv/teppet som skal definere avgrensingen av det midlertidige minnestedet. Diskusjonen gikk i hovedsak på at det var noe uenighet i tolkning og forståelse mellom kunst-, minnested- og arkitektfaglig kompetanse. Det ble også

etterlyst en grundigere diskusjon rundt forslagene om valget av glass som materiale fordi dette vil være definerende for utformingen både som minnested og som byrom. Det ble også etterlyst en grundigere diskusjon av graden av tillegg/tilpasning nødvendig/ønskelig for å definere og avgrense rommet som minnested.

AUF og Støttegruppen presiserte at de ikke hadde kompetanse på utforming på dette nivået og ønsker derfor ikke å uttale seg rundt det. De fant ikke noen grunn til innsigelser på forslag som ble presentert på WS3, og heller ikke eventuelle andre alternativer som på tilsvarende måte avgrenser det midlertidige minnestedet og ivaretar fremlagte ønsker.

Det aller viktigste for AUF og Støttegruppen er at navn og alder på de drepte kommer tydelig frem, og at det ferdig til 22. juli 2018.

I kapittelet under beskrives prinsipper som ble diskutert og valg som ble gjort underveis i utformingsprosessen.

2.3 Prinsipielle veivalg for konseptet

Som utgangspunkt for prosjektutviklingen valgte 3RW å presentere enkelte begrepspar/prinsipper for drøfting i referansegruppen før selve utformingen ble konkretisert. Følgende begrepspar ble gjennomgått:

Objekt eller landskap

Det har blitt drøftet ulike former for installasjoner som kunne evne å manifestere selve minnestedet. Diskusjonene i referansegruppen har pekt på at det i området er så mange ikoniske elementer som for mange har stor symbolverdi knyttet til hendelsene 22. juli 2011, og det vil således kunne bli en konkurranse med disse, å introdusere et nytt objekt. Det har i stedet blitt lagt til grunn en landskapsmessig tilnærming, der man søker å ta utgangspunkt i stedet som et byrom, og manifestere minnestedet gjennom landskapsmessige grep. Alle designforslag som var knyttet til objekter ble på bakgrunn av dette forkastet.

På bakken eller i luften

Beslutningen om å legge til grunn et landskapsgrep, eliminerte en rekke utkast som var basert på strukturer som var montert i luften, enten på søyler eller hengende fra de eksisterende trærne i Lindealéen. Det ble vektlagt at det å bevege seg under slike strukturer, kunne oppfattes som dominerende og påtrengende. Det ble arbeidet mye med å vurdere en kombinasjon av elementer på bakken og elementer i luften, og da særlig utkast hvor navnene var montert i luften, mens selve stedet var på bakken. Igjen ble det vurdert å bli for dominante uttrykk og det ble i tillegg vektlagt en ikke ubetydelig risiko knyttet til det å henge opp ting i de gamle trærne på plassen. Det ble derfor valgt å ta utgangspunkt i bakken for alle elementene som skulle inngå i minnestedet.

Spredt eller konsentrert

Det ble sett på ulike måter å etablere minnestedet på som enten et fokusert område, eller som summen av mange ulike mindre grep over et større område. Det er vektlagt at området vil bli underlagt betydelige restriksjoner i de ulike deler av byggefasen for det nye regjeringskvartalet i årene som kommer, og at en spredt løsning lett kunne ha medført unødvendig mange konfliktpunkter i forhold til byggeplasslogistikk og ferdsel gjennom området. Det ble antatt at man ved å konsentrere minnestedet

til et avgrenset område, lettere kan lykkes med å ivareta det på en god måte gjennom den krevende byggeprosessen.

Aktiv eller passiv

Det har blitt diskutert ulike måter å gjøre minnesteet til en interaktiv og deltagende del av byrommet. Løsninger som benker, lydinstallasjoner med videre har blitt skissert. Diskusjonene i referansegruppen peker på en viss uro for at publikum kan misforstå og ikke oppfatte alvoret i minnesteet, og på den måten risikere å ikke vise minnesteet tilstrekkelig respekt. Dette forholdet er vurdert å være så tungtveiende at de mer interaktive forslagene til utforming er forkastet. Det vil imidlertid være en stor fordel dersom minnesteet inneholder enkelte elementer som åpner for mer nyansert bruk, det å vandre gjennom stedet, stoppe opp, gjerne kunne sette seg ned. Dette krever at minnesteet må ha et balansert forhold mellom aktivt og passivt, der hovedfokus skal være å kommunisere verdighet og respekt.

Bruk av naturelementer

Det har vært diskutert hvorvidt det bør gjøres bruk av noen av de ulike naturelementene på plassen i minnesteet, eller eventuelt introduseres nye slike elementer. Det ble vurdert dithen at de store lindetrærne som står ut fra passasjen under Høyblokken og mot Akersgata, har en viktig symbolverdi og historiefortellende funksjon; disse trærne sto der når bomben ble detonert, og har overlevd. På bakgrunn av dette er det lagt til grunn at lindetrærne bør være en del av minnesteet. Eventuell bruk av nye naturelementer er krevende i lys av minnesteets midlertidighet, og det er derfor ikke vurdert som hensiktsmessig i videre utforming.

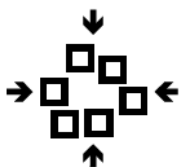
2.4 Oppsummerte rammer for formgivningen

Basert på de prinsippdiskusjonene som ble ført i referansegruppen, ble følgende rammer lagt til grunn for utformingen av minnesteet i tillegg til punktene beskrevet under kapittel 2.2.:

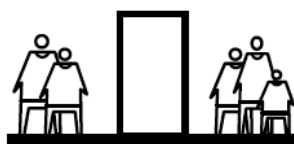
- Minnesteet består av to objekter; et gulv og en vegg med navn og alder på de drepte.
- Gulvet skal ta utgangspunkt i landskapsgrep og ha en byromstilhørming
- Minnesteet skal være konsentrert til et definert og avgrenset område på plassen
- Minnesteet skal inkludere og vise frem de store lindetrærne på plassen som viktige symbolske og historiefortellende elementer.
- Minnesteet skal utformes som en passiv installasjon, der hovedfokus skal være å kommunisere historien, verdighet og respekt.

2 elementer
Gulv og Objekt

Konsentrert

Passiv

Alleen er viktig

3 Beskrivelse av anbefalt konsept

3.1 Konsept

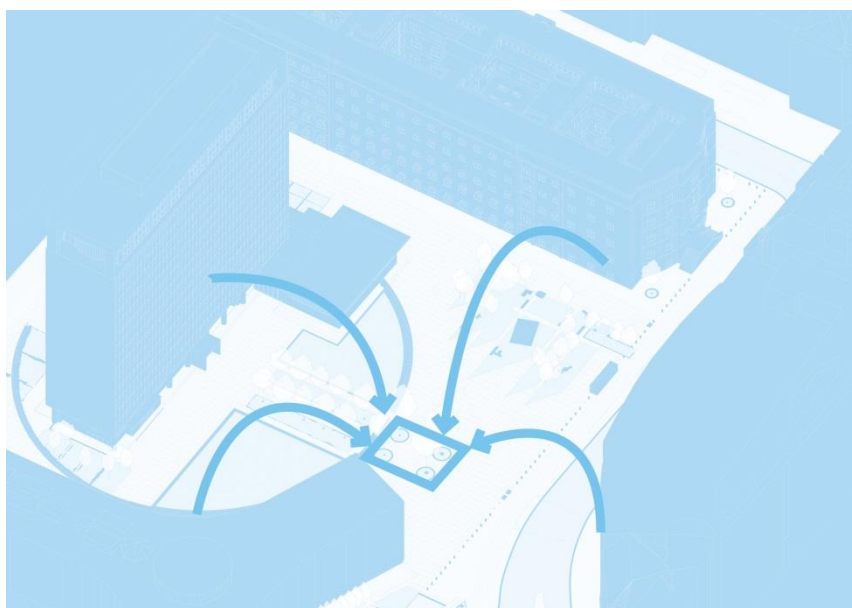
Basert på rammene for formgivningen har det blitt utarbeidet et konsept som har blitt fremlagt referansegruppen ved to anledninger. Beskrivelsen som følger er i hovedtrekk slik 3RW beskrev konseptet på siste møte i referansegruppen.

Byrommet ved lindetrærne

Konseptet tar utgangspunkt i å danne et tydelig og definert byrom omkring de fire lindetrærne som står nærmest Akersgata. Disse fire trærne vil i alle faser av utbyggingen av det nye regjeringskvartalet, kunne stå på utsiden av byggeplassgjerdene.

Trærne står i dag på et bygulv som knytter sammen Y-blokken, G-blokken, Høyblokken og Akersgata. Det er et område med svært mange arbeidsplasser, aktive fasader og mye gjennomgangstrafikk av fotgjengere. Området fremstår i dag som et travelt og aktivt byrom. Når byggearbeidene for det nye regjeringskvartalet starter opp, vil denne situasjonen endres betydelig. Det vil i en fase komme opp byggeplassgjerd i nord og sør som skiller plassen fra Y-blokken og G-blokken, mens passasjen under Høyblokken fortsatt vil holdes åpen. I perioden når Y-blokken rives, vil byggeplassen komme svært tett på det midlertidige minnestedet, og det kan bli behov for å justere gjerdets plassering. I andre faser vil også denne passasjen stenges i forbindelse med rehabilitering av Høyblokken. Plassen med de fire lindetrærne vil således i store deler av virkeperioden for det midlertidige minnestedet ha byggeplassgjerd i nord, sør og øst, og således miste det programmet som i dag aktiviserer plassen. Det kan under byggeprosessen også oppstå situasjoner der det midlertidige minnestedet må stenges i kortere perioder, og det bør etableres en form for informasjonsrutiner for slike situasjoner.

En viktig del av konseptet er således å definere byrommet tydelig på en måte som også fungerer i den situasjonen der minnestedet er omkranset av gjerd på både to og tre sider.

Lyspunktet

Et annet sentralt element i konseptet er lys. Plassen ved de fire aktuelle lindetrærne er i dag en mørk plass om kvelden. Når byggeplassgjerdene kommer opp og plassen reduseres i utstrekning, vil dette også kunne bidra til ytterligere å forsterke denne mørke karakteren. Alle elementene i omgivelsene er gråtoner og tunge materialer. Det har på bakgrunn av dette vært viktig å etablere minnestedet som et lyspunkt i området. Dette er fulgt opp gjennomgående ved materialbruk og uttrykk, samt forutsetning om lyssetting av minnestedet. Det er valgt lyse materialer, hvit terrazzo-betong, glass og translusente materialer med integrert belysning. Samlet sett vil dette gi minnestedet et lyst og rent uttrykk som skaper en arena hvor alle de ikoniske og symbolske elementene omkring plassen eksponeres tydelig.

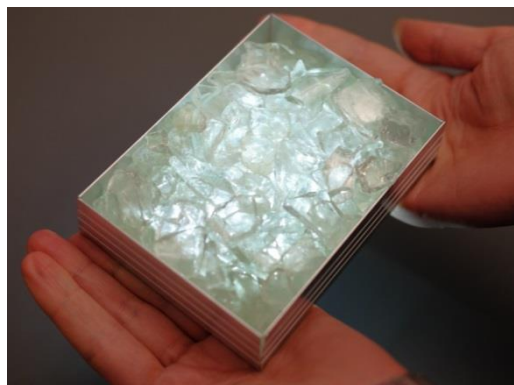
3.2 Utforming

Minnestedet utgjøres av to elementer; plassen mellom trærne og navneveggen.

Plassen

Det etableres et nytt bygulv som rammer inn de fire vestligste lindetrærne. Bygulvet etableres på nivå med høybrekket på plassen som i dag ligger i gangpassasjen som leder under Høyblokken. Det støpes en ringmur på dette nivået som grunnet plassens fall mot nord og sør, vil danne kanter som kan brukes til å sitte på mot nord og sør. Der dagens passasje under Høyblokken går i dag, etableres det et fast dekke i lys terrazzobetong, som vil muliggjøre gjennomgangstrafikk i de fasene hvor dette er mulig for gående og syklende. Mellom de to trærne i sør, etableres det et tilsvarende fast dekke i samme materiale orientert mot sør. Dette vil være plasseringen av navneveggen. Disse to faste dekkene vil sikre universell tilkomst til- og gjennom minnestedet. Hele det øvrige arealet innenfor ringmuren fylles opp med grus laget av resirkulert glass. Rotsonen på de fire lindetrærne sikres som i dag med kumringer, slik at trærne tydelig vokser gjennom det nye gulvet, og understreker deres autensitet og historie. Plassen er totalt ca 13m x 13m. Det vil nedlegges sidelysende fiberoptiske kabler i glassgrusen, slik at hele gulvet kan lyse i skumring og mørke. De fire lysmastene som står ved trærne i ytterkant av området i dag, erstattes av nye master som gir generell plassbelysning for passasjen gjennom minnestedet.

Bruken av glass som gulvmateriale har en viktig historiefortellende funksjon; et av de sterke minnene mange overlevende har fortalt om fra den 22. juli 2011 er at gatene var dekket av glass fra alle de ødelagte vinduene i byggene omkring. Dette var en kaotisk situasjon, og det knuste glasset kommuniserte ødeleggelse. Ved å ta i bruk det samme materialet i en strengt ordnet situasjon, der materialeegenskapene rendyrkes, er intensjonen å skape noe vakkert av denne vonde historien. Et knust vindu på gaten er ubrukkelig, mens bruk av knust, avrundet glass som gulvmateriale, muliggjør lyssetting underfra som vil kunne gi en helt spesiell atmosfære på plassen, og derved kunne gi nye positive assosiasjoner til dette materialet. Glasset som foreslås benyttet er tromlet i fraksjoner tilsvarende alminnelig grus. Det er derved uten skarpe kanter, ufarlig å berøre, og vakkert å se på. Glasset vil også brukes i alle de støpte delene av minnestedet, ringmuren, gangsonene og kumringene rundt trærne. Her vil det støpes inn i betongen og slipes til en terrazzo-overflate.

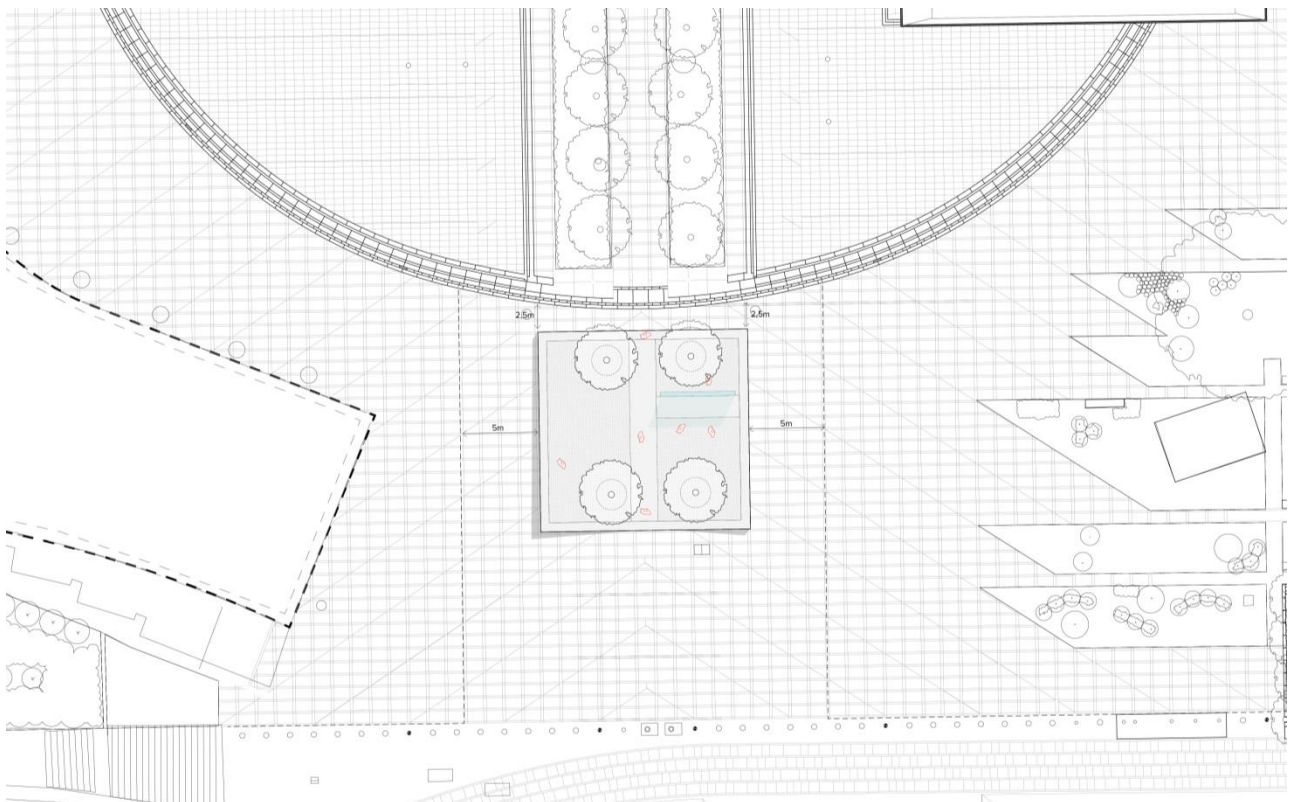

Navneveggen

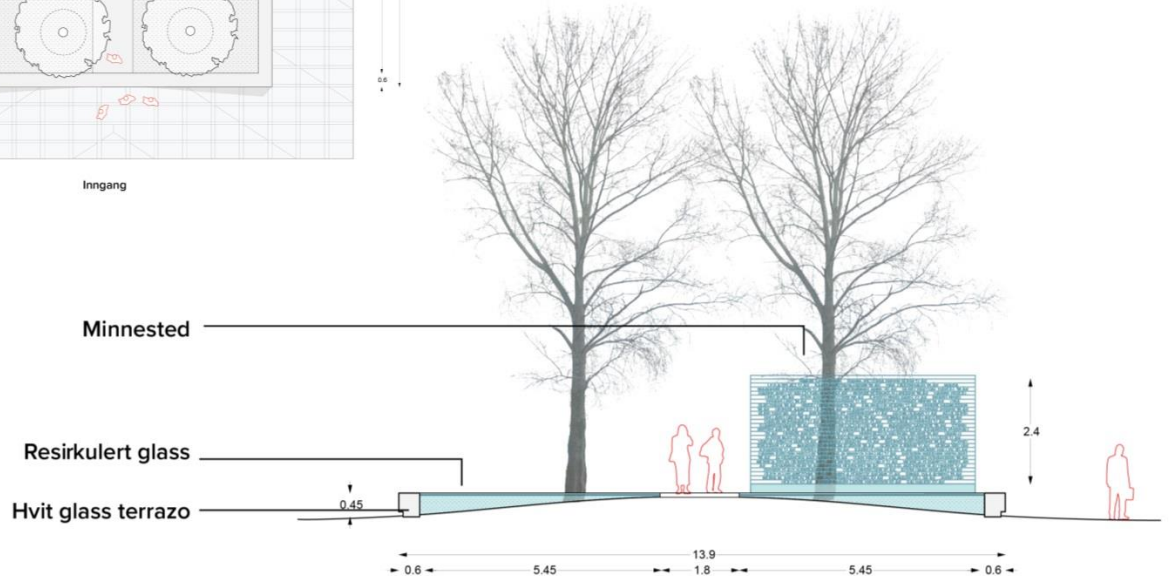
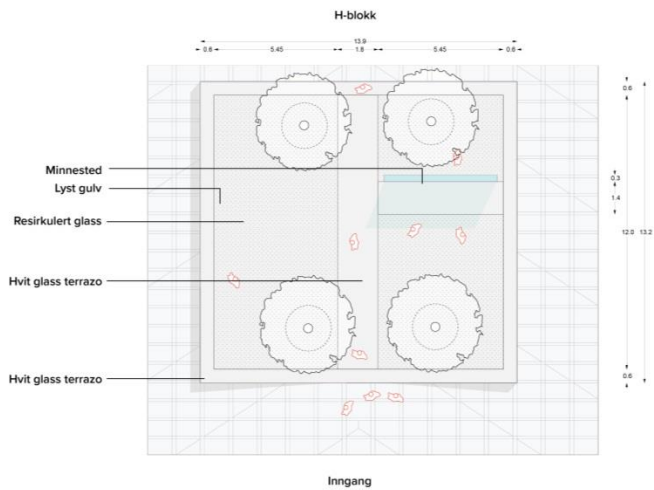
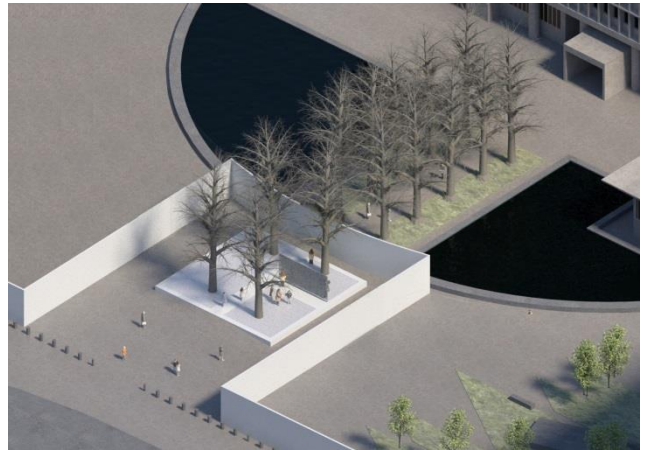
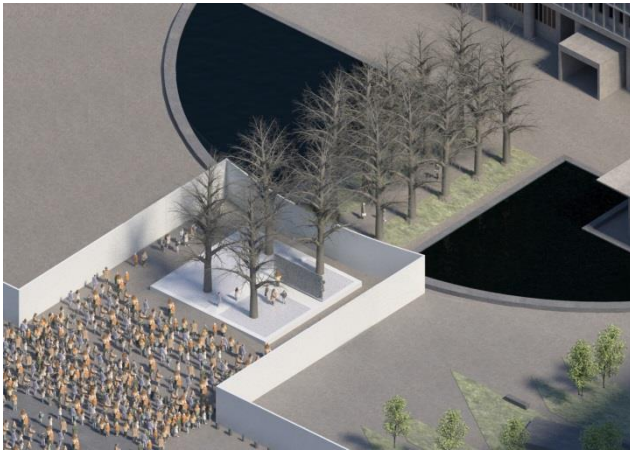
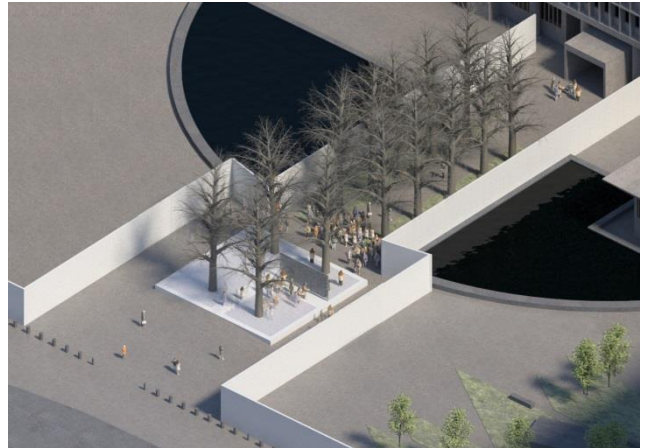
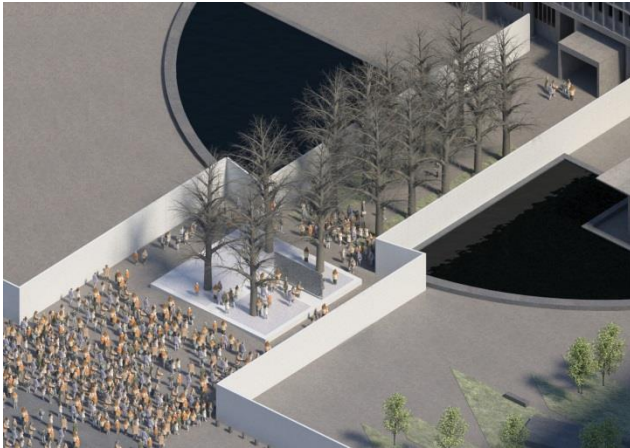
Denne delen av minnestedet er den mest betydningsfulle for dem som er berørte etter hendelsene 22. juli 2011, og vil trolig bli det sterkeste elementet for alle som besøker minnestedet. Den konseptuelle intensjonen ved dette elementet, er å bygge en vegg av alle de 77 navnene, og ikke bare skrive dem på veggen. Navnene vil bestå av ca 5-7cm høye bokstaver, utskåret i transparent akryl. Bokstavene er like tykke som de er høye og vil monteres mot en laminert glassplate som står innspent i et støpt fundament nedsenket i glassgrusen uten noen ytterligere støttekonstruksjoner. Glassplaten lysettes nedenfra og vil kaste lys gjennom alle navnene. Navneveggen vil ha en høyde som maksimalt er 2,5m slik at de øverste navnene kan berøres. De nederste navnene er løftet et stykke opp fra bakken. Veggens vil bli ca. 5-5,5m lang og vil når det er mørkt stå som et lysende objekt mellom lindetrærne med Høyblokken i bakgrunnen.

3.3 Illustrasjoner

I dette kapittel vises noen illustrasjoner av det anbefalte løsningsforslaget. Det presiseres at dette er illustrasjoner som kun er ment for å kunne foreta en beslutning om valg for videre arbeid. Illustrasjonene er ikke ferdig bearbeidet. Dersom det besluttes å fortsette med det anbefalte konseptet må konseptet uansett detaljeres og eventuelt justeres etter videre føringer. Som en del av dette kan være forhold til rett kostnadsnivå, tilpasninger til byggeplass krav og de faglige innspillene, inkludert fra arborist. Nye illustrasjoner, tegninger og beskrivelse må utarbeides til byggesaksbehandling og entrepriser. Alle illustrasjoner er utarbeidet av 3RW arkitekter.

14 AV 20

4 Statsbyggs anbefaling og videre arbeid

4.1 Anbefaling

- Det anbefales at området ytterst i Lindealleen velges som lokasjon for det midlertidige minnestedet, men det presiseres at dette ikke er et egnet sted for det permanente minnestedet.
- Det anbefales videre at konseptet som beskrevet i kapittel 3, legges til grunn for det midlertidige minnestedet. I den videre detaljprosjekteringen vurderes mulighetene for å redusere omfanget av «gulvet». Dette både for å imøtekomme de kunst- og minnestedsfaglige merknadene og sikring av trærne. Det er dog viktig at byromskvalitetene fortsatt ivaretas. Konseptet må også utvikles med hensyn på at kostnadsrammene holdes.
- Det etableres tett dialog med KMD i prosjektutviklingen i januar og februar frem til byggemelding.
- Som en del av det midlertidige minnested settes en del av byggegjerdet opp til kommende byggeplass. Dette kan benyttes til å henge opp generell informasjon, eksempelvis om minnestedet, terrorangrepet 22. juli og oppbygging av nytt regjeringskvartal.

4.2 Videre arbeid

Forutsatt en beslutning om utforming og nytt oppdragsbrev fra KMD som i hovedtrekk er i tråd med anbefalingen, vil fremdriften for våren 2018 fortsatt være svært krevende.

Det er viktig at trærne i Lindealleen ikke skades som følge av byggearbeidene og bruken av plassen som midlertidig minnested, og det er ønskelig å få inn en arborist / planteviter som kan bidra i videre prosjektutvikling. I møte med Oslo kommune kom det også frem at de ønsker ansvarserklæring fra en arborist sammen med byggesøknaden.

Det er planlagt et nytt møte i referansegruppen 15. januar, der hensikten er å gå gjennom ytterlige detaljering og eventuell justering av konseptet. Møtet er «frivillig» i den betydning at de som ønsker å komme med videre innspill deltar. De som har stilt seg bak hovedkonseptet, men ikke ønsker å komme med merknader i detaljeringen, trenger ikke delta.

I lys av den svært korte tiden frem til ferdigstilling må det i videre prosjektutvikling vektlegges løsninger som ikke omfatter komponenter med lang bestillingstid, og primært strukturer som bygges på plassen. Allerede i januar må Statsbygg avklare anskaffelsesform, og helst ha en entreprenør/anleggsgartner på plass så tidlig som mulig slik at de kan gi innspill til effektive løsninger.

Ved å legge dette til grunn vil en overordnet fremdriftsplan for våren 2018 være som følger:

- Uke 2: Oppdragsbrev fra KMD.
- Januar: Valg av anskaffelsesform
- Januar/februar: Kontrahering av entreprenør / anleggsgartner

- Januar-mars: Detaljprosjektering, inkludert møte med referansegruppen og løpende dialog med KMD.
- Mars-april: Byggemelding
- April-juni: Byggeperiode
- Primo juli: Ferdigstilling

BILDE FORSIDE: Foto Leif Gabrielsen

STATSBYGG
ADRESSE P.b. 8106 Dep. N-0032 Oslo
BESØKSADRESSE Biskop Gunnerus' gate 6, 0155 Oslo

TLF. 815 55 045
NETT statsbygg.no
E-POST postmottak@statsbygg.no

